

- Поко Г. Святослав Хоробрий // Сварог. — 1998—1999. — Вип. 8—10.
 Зойко О. Міфи Київської землі та події стародавні. — К., 1989. — С. 67.
 Terzy Strzelczyk. Mity, podania i wierzenia dawnych słowian. — Poznan, 1998.
 Колядки та щедрівки. Зимова обрядова поезія трудового року. — К., 1965. — С. 17.
 Пісні з Волині / Упор. текстів та примітки О. Ошуркевича. — К., 1970. — С. 31—32.
 Богород А. Веснянки // Сварог. — 1996. — Вип. 4. — С. 42; ноти див.: Сварог. — 1999. — Вип. 9. — С. 36.
 Платов А. Славянские руны. — М., 2001.
 Шапін В. Віра Предків наших. — Гамільтон, 1987.
 Шапарова Н. С. Краткая энциклопедия славянской мифологии. — М., 2001.
 Кайсаров А. С., Глинка Г. А., Рыбаков Б. А. Мифы древних славян. Велесова Книга / Сост. А. И. Бажнова, В. И. Вардугин. — Саратов: Надежда, 1993. — С. 49.
 Дьяченко Г. Полный церковно-славянский словарь. — М., 1900. — С. 791—792.
 Рыбаков Б. Язычество Древней Руси. — М., 1988.
 Шепинг Д. Мифы славянского язычества. — М., 1849.
 Куліш П. Записки о Южной Руси. — СПб, 1856. — С. 172—188.
 Нечуй-Левицький І. Світогляд українського народу. — К., 1992.
 Фаминцын А. Божества древних славян. — М., 1995.
 Волохоник. Правослов. — К., 2001. — С. 8, 14.
 Слово Христіюбця // Іларіон митрополит. Дохристиянські вірування українського народу. — К., 1992. — С. 368—373.
 Мифы народов мира. — М., 1992. — Т. 2. — С. 51.
 Грушко Е., Медведев Ю. Словарь славянской мифологии. — Н. Новгород, 1995. — С. 322.
 Маиш Г. Сокровища Ретры. — М.: Слава, 2006.

Віктор Крижанівський
 доцент кафедри рисунка НАОМА

Світобачення наших пращурів-митців

Відкрийте у собі
 Забутий образ Бога,
 Що сяє із глибин
 Сакрального Знання.
Сонцеслав

У стародавні часи проблема успішного долання людського шляху життя була головним напрямком, де діяла спільна ідея, вирішення якої стояло в центрі культури будь-якого етносу у різних місцинах світу. Чи не так само, як в давні часи, сьогодні перед людьми стоїть та ж проблема, від вирішення якої залежить щасливий перебіг долі, реалізація природних можливостей в опануванні мистецтвом ведення свого життя.

Проблема ця полягає в узгодженні своїх вчинків і дій з тим природним подійним полем, у якому ми існуємо.

У кожній людині є приклади, коли її вчинки та дії у житті були вірними, бо привели до сподіваного результату, але були й такі, що нічого не дали, окрім невдачі, оскільки були несвоєчасними та невірними.

В українському характернітві існує вираз: “У житті ти можеш робити що завгодно, але мусиш все те зробити вірно”. Що стоїть за цим “вірно”? Чому це питання ніхто не порушує сьогодні у школі, училищі, вищому навчальному закладі?.. Навчають ремеслу, вивчають історію, філософію, релігієзнавство і тому подібне, але ніка школа не учить, як вірно жити, як вірно людині поведеться у тій чи іншій життєвій ситуації...

Проблема ця — в осягненні людиною тих Сил, що панують у природному середовищі та діють цілком незалежно від неї. Такі сили, як стверджують науковці, є похідними від руху планет, зірок, Сонця, Місяця і нічим іншим бути не можуть. Однак вже відомо, що існує тонко-енергетичний бік Світу, Закони організації якого, вочевидь, не охоплюються природознавством. Учений світ вважає, що ми не маємо достатньої практики взаємодії з цією гранню Світу, бо немає прикладної бази, і це унеможливує експериментальне дослідження.

Науку шокує те, що будь-які зміни на тонкому енергетичному рівні одразу ж позначаються на фізичних реаліях. Починає змінюватись те, що вважалося фундаментальним і незмінним, наприклад, метрика простору — часу нашого існування.

Простір перестає бути однорідним та ізотропним і в своїй мінливості породжує дивні Сили, які, з пересічної точки зору, не можуть діяти за відсутності носіїв передачі впливу дії, але водночас змінюючись, впливають на всі процеси, що відбуваються у довкіллі. Так само діють природні сили у кожній порі року.

Саме з цієї точки зору оцінювали природу таких Сил у стародавні часи. Тоді для людей пори року були знаковими подіями приходу відповідних Сил, які несли в собі зміст. До сьогодні вважається, що ті зміни пов'язані з рухом планет та зірок, а стародавні мудреці бачили в них лише знакові природні явища, які запускають дію тих Сил і які насправді цілком не залежні від них. Наприклад, коли ми відчиняємо кватирку, двері, щоб провітрити кімнату, створюючи вітровий протяг, то розуміємо, що не двері і кватирка створюють його. Так само діють і ті Сили на рівні тонкої “подихової” організації світу, про які мислили мудрі наші пращури. Вони мали розвинутіший чуттєвий кінестетичний дотик до природи і Сил у ній, не залежний від явищ на небі і землі, що відбувалися у даний момент.

Завдяки такому дотикові стародавні митці зрозуміли, що дії в житті людини можуть мати успіх, коли будуть спорідненими з тими Силами, тобто коли діяти передбачувано у відповідності до того, що очікувалося. Вони бачили, що перебіг подій життя людини може відбуватися в гарантуючому успіху напрямку, якщо вона слідуватиме Силам, що мають свій зв'язок з природним оточенням. Стародавні знавці пробували “ловити” владу через особливе знання, яке приходило через дотик до тонкої, цілісної основи Світу. Завдяки цьому вони розуміли, коли найбільш доцільно

започаткувати ту чи іншу справу, те чи інше дійство, а коли не слід, бо крім біді нічого не вийде.

Саме такі знання були головним витоком їхнього світобачення, і саме це призвело до виникнення відповідного інструментарію: кам'яних вівтарів та інших споруд, які ми вважаємо обсерваторіями стародавнього світу. За їх допомогою вони спостерігали за рухом Сонця, Місяця, зірок, планет, але займалися не тільки астрономією. Вони вміли розмежовувати поле подій у часі, намагаючись “спіймати вітер удачі” через контакт з тими Силами, що відкривалися в той чи інший час. Їхні вівтарі були своєрідною “кам'яною книгою” змін у подієвому полі Землі, яка сьогодні має свій аналог, відомий як “Книга змін” І-Цзин, що збереглася як надбаня культури Стародавнього Китаю.

Знати, передбачувати їх в “кам'яній книзі” можна було за однієї умови: треба було вміти тримати природне середовище на чуттєвому дотикі. Такий контакт зі світом стихій досягався через змінені стани свідомості людини. В такі стани входили через особливі, знаково вибудовані, зооморфні або антропоморфні образи.

Стародавні мудреці осягнули такі важливі істини:

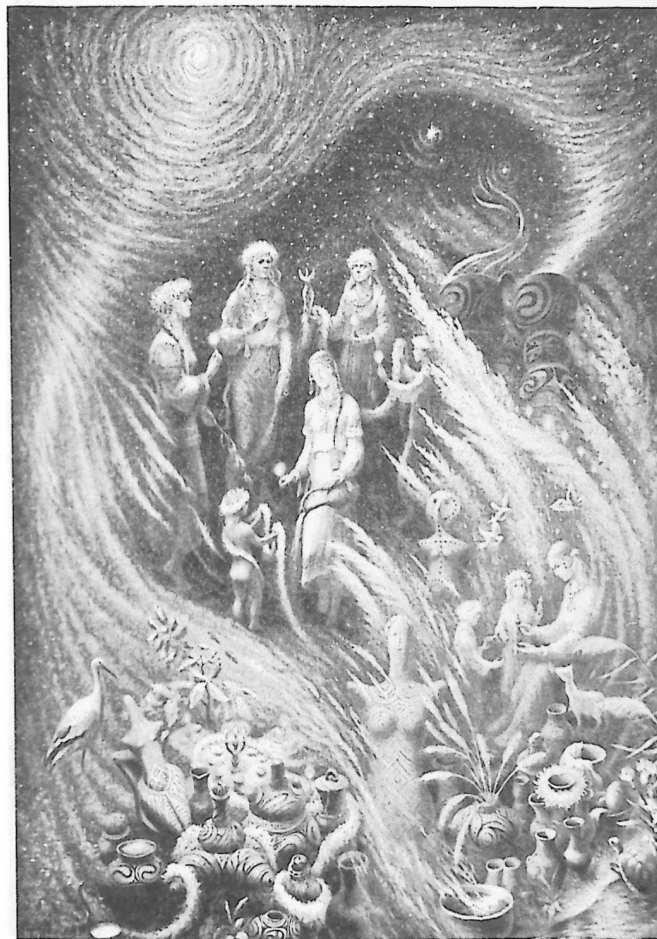
1) відкрили цілісну тонку організацію Світу, яка за “Велесовою Книгою” зветься Правою, організація котрої ґрунтується на узгодженім русі вибіркових форм;

2) знайшли тотожність планів тонкої організації людини і тонкої організації цілісного світу.

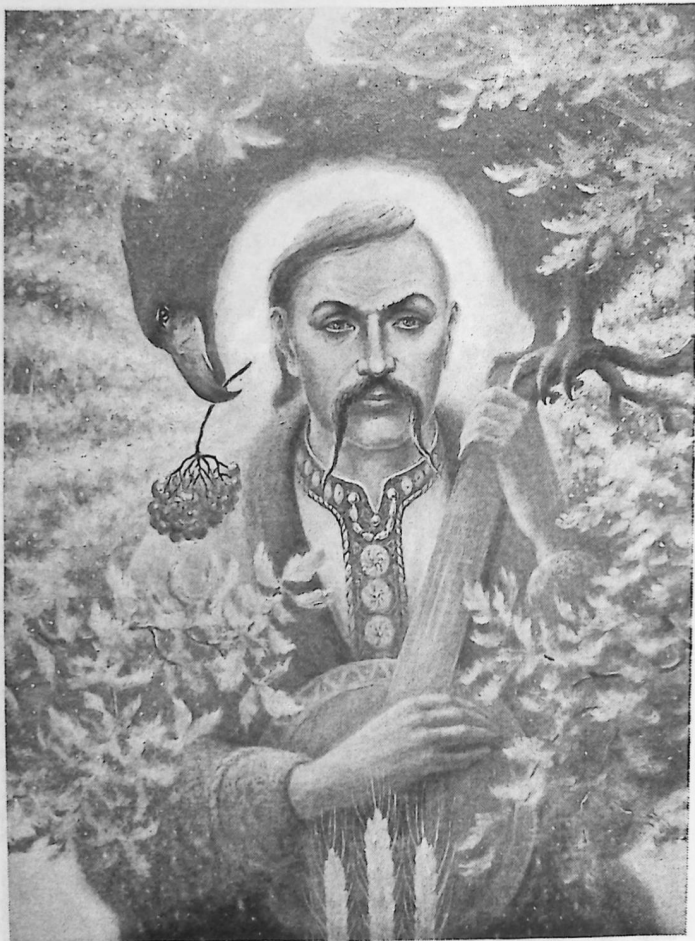
Завдяки таким істинам стародавні митці життя отримали доступ до живої тканини Світу через вибіркові, знакові форми-настрої, які могла продукувати людина на рівні своєї тонкої організації. Отож знакові настрої, які набувалися через антропоморфні або зооморфні змінені стани, забезпечували необхідний контакт або входження в означену цілісність. У цей час і відкривалася незалежність Сил, що діють у природі, від природних явищ. Бо, як виявилось, сама людина могла бути своєрідним природним явищем через відповідні свої настрої, стаючи своєрідною “активною зоною” для виклику тієї чи іншої природної Сили. Саме такий підхід породжував антропоморфні знакові зображення — образи всіляких Богів і Духів, серед яких людина була головною дієвою особою.

Намагання утримати подібні досягнення у повсякденному житті призвело до розбудови культур, у яких мова, пісня, славлення, танці, малюнки, побутові вироби, побудова помешкань відтворювалися в знайденій ключовій формі, яка забезпечувала постійно діючий контакт з Істиною, з Цілісним Світом.

У відповідних ритуальних дійствах знаходилися ті вибіркові форми, що давали необхідне поширене сприйняття Світу. Ключові фрагменти обрядів у людському житті переходили у звичай, лягали в основу тієї чи іншої етнічної культури. Наприклад, звичай стукати по чомусь дерев'яному, щоб застерегти прихід лиха, є частиною стародавнього обряду з виклику сили, яку, за старою вірою, мала богиня Дана. Стукати рука в

В. Крижанівський. Трипільське диво. 2006

В. Крижанівський. Козак Мамай. Фрагмент. 2008

руку при вирішенні питань, тупати ногою або стукати палицею по землі є фрагментом ритуального обрядового дійства з виклику Перунової сили, який є управителем під час переходу до чогось нового, що з цього моменту затверджується. Ставити на покутті Дідуха означало закликати до хати добробут через силу Дажбога. Розписана, розмальована піч мала знакову силу Ярила, що надавала здоров'я та сили життя мешканцям домівки. Силу Велеса — бога знань та мудрості — викликали через горлові, протяжні звуки, за допомогою великої дуди, подібної до трембіти, що збереглася до наших часів у Карпатських горах. Часте биття в бубон на весіллі було закликанням Мокоші — богині, яка надавала сили подружній парі на сумісне життя, доброю ознакою котрої був рясний дощ під час весілля. Танцями в колі з піснями закликали силу Дажбога. Силу Бога світла Купайла викликали, святкуючи появу молодого Місяця, з голосним промовлянням: "Купайло, Купайло, зійди до мене, дай мені силу" і т. ін. Сакральність означених Сил полягала у незбагненності їхніх дій, які не вкладалися в пряму лінійну логіку і Силу яких людина відчувала як зміну сталого перебігу подій на нове розкриття життєвих шляхів.

Дію вищеозначених Сил можна порівняти з проростанням будь-якого зерна, де чітко простежуються фази того росту. Набряк зерна, його потугу перед викидом пагона можливо порівняти з дієюю силою Мокоші. Поява пагону — то вже включення Сварожої сили, що дає нове життя. Формування стебла рослини є гармонізоване дійство щодо узгодження вже багатьох процесів — за цим стоїть сила Рода та Сварога. Формування нової якості — бутона квітки — то є сила Лади. Розквіт та запліднення квітки з формуванням нового зерна уособлює силу Дани. Неушкоджене зберігання зерна взимку — дія Купайла. Стережуть та дозволяють здійснитись всім цим фазам зростання сили Перуна, Ярила та Сварога.

Ми виділили тут головні діючі сили, що супроводжують появу та розквіт нового життя. Ясна річ, що багато сил діє в означених процесах паралельно, бо народження нового є багатоплановим. Викликає такі сили сама форма набряклого зерна, структура та форма пагона, сама природна вибіркова форма рослини, яка є ключовою до відповідного обр'ю тонкоенергетичного світу Прави. Ці фазові переходи є також своєрідним "звертанням" самої рослини через свою знакову форму до Світу цілісності, звідки вона бере необхідну їй Силу.

Усі релігійні світу в той чи інший спосіб, зокрема через канонізовані ритуали або обрядове дійство, пробують дістатися тих сил.

Чим були кам'яні вітварі старого світу?

За часів розквіту трипільської культури кам'яний вітвар утворювався з двох кіл вертикально встановлених кам'яних брил. Одне, зовнішнє — сонячне і друге, внутрішнє — місячне. Орієнтовані брили, яких, зазвичай, нараховувалося вісім, за напрямками сторін світу: чотири — на північ, південь, на схід та захід, інші чотири займали проміжні позиції. Зовнішнє коло відтворювало обертання неба за годинниковою стрілкою, являючи собою праву сваргу, внутрішнє —

В. Крижанівський.
Характерник. 2004

проти годинникової стрілки, уособлюючи ліву сваргу. Кожна брила споруди вказувала сторону світу, яка містила певний настрій, який людині відкривав доступ до Сили тієї чи іншої пануючої стихії.

Внутрішнє коло брил виконувалося зі світлішої породи каменя і було повернуте приблизно на чотири градуси проти годинникової стрілки від установчих ліній зовнішнього кола. Це було нічне, місячне коло настроїв, які вводили людину в світ духів. По колу, ліворуч від північного каменя, що уособлював сили Всесвіту, знаходились духи рослин, дерев. Духи зла та холоду містились на заході. Далі — світ померлих душ. На півдні панував дух землі, на південному сході відкривався доступ до сили духу води, а на східному напрямку панував дух ночі. Самі напрямки нікуди не вели,

вони дозволяли під час звернення до них опанувати змінені стани свідомості, через які і відкривалася та чи інша, за стародавніми уявленнями, природна сила. Ці сили — вєдн у сонячному колі, вночі — у місячному — дозволяли приймати рішення щодо запровадження тієї чи іншої події або отримання необхідної допомоги чи знання про те, що наближалось. Все залежало від того, на який сектор в перехресті світлових ліній падало у визначений час світло від небесних світил. Саме через це сектори на землі від північного каменя праворуч по колу мали значення: перший — всього, що було пов'язане з добробутом; другий — всього, що було пов'язане зі здоров'ям. Третім був сектор передбачення, четвертим — сектор вdachі, майбутнє та піклування про дітей — п'ятий сектор, війна та походи — шостий, зміна погоди та природних явищ — сьомий сектор. Восьмий сектор вказував на життя або смерть.

Вівтар, у центрі якого стояв головний камінь, являв собою місце, де збігалися всі природні та надприродні сили, тому потрібно було бути дуже підготовленою людиною, щоб вести всі спостереження, стоячи на тому центральному вівтарному камені. Головною умовою тут була особлива чуттєвість людини до подієвого поля тонкоенергетично-

го світу, як ведучої основи подій, що відбуваються на його зовнішній стороні.

Подальша взаємодія зі світом природних сил дозволила стародавнім вченим відкрити існування інших проєкцій світу, де, за їхніми віруваннями, теж існувало життя, але більш розвинене, ніж на землі. Вхід у той Горній світ вони знайшли, поєднуючи всі сторони світу в одній точці, з якої і відкривалася відповідна вища проєкція. Таке поєднання сторін світу, коли з центру розкривався світ, що ніс із собою потужний гармонійний початок, має зображення на горщиках трипільської культури. Це так зване око Кия — божества, до якого зверталися за порадою або просили про допомогу. Це форма неправильного білого чотирикутника, сторони якого прогнуті до середини, часто цей знак був захищений спіральними колами, що уособлювали відповідні сили стихій. Зазвичай це були стихії Землі, Вогню, Вітру, Сонця, Місяця. Досліджуючи відкриті проєкції, трипільські майстри осягнули розбудову тонкоматеріальних планів, існуючих довкола Землі. Вони створили систему розрахунку земного календаря з урахуванням впливу невідомих проєкцій вищих світів. На одному з горщиків у музеї трипільської культури (колекція О.С. Поліщука) така система має своє зображення у вигляді спіральних ритич орнаментів.

Таким чином, стародавній світ завдяки природному зв'язку з докוליшнім світом мав більш розвинену картину світоутворення, ніж та, що панує сьогодні у вузькому картезіанському підході. Звичайно, свідоме долучення до подібних Знань сучасних митців, вчених, лікарів та інших фахівців поверне сучасному українському суспільству давно забуте Знання, яке оздоровить націю, поставить його з колін на ноги і підніме на вищий щабель розвитку світової спільноти. Такі Знання, на мою думку, вкрай необхідні при підготовці фахівців образотворчого мистецтва.

1. *Відейко М. Ю.* Невідома Україна: Шляхами трипільського світу. — К.: Інформативно-аналітична агенція "Наш час", 2008.
2. *Гудман Ф.* Магічские символы: Книга II. — М.: Ассоциация Духовного единения "Золотой Век", 1995.
3. *Киришин А. Г.* Древнее святилище "Каменная могила": Опыт дешифровки протошумерского архива XII—III тысячелетий до н.э. — Т. 1. — К.: Аратта, 2001.
4. *Левашов Н.* Последнее обращение к человечеству. — Сан-Франциско, 2000.
5. *Олійник О.* Мова русів у фінкійській та етруській епіграфіці: 10 ст. до Хр. — 3 ст. н.е. // До основ української епіграфіки. — Торонто, 1995.
6. *Саннікова Л. П.* Свята Мова Творця у Звичаї Народу: Етіофеноменологія стародавньої української культури. — К.: Аратта, 2005.
7. *Чумарна М.* Код української вишивки. — Львів: Априорі, 2008.
8. *Чумаченко В. А.* Космогонія Стародавнього світу // Інтернет, 2008.
9. *Шри Ауробиндо.* Савитри. — Ірпень: ООО "Радогост".
10. *Шри Ауробиндо.* Мысли и афоризмы // Інтернет, 2008.